

I
"Οποιος δέν είναι μερακλής
του πρέπει νά πεθάνει
γιατί σέ τούτο τό ντουινιά
άδικα τόπο πιάνει.

Δημοτικό

II

Τό μεράκι είναι πάθος, σεβντάς, μανία, τόν κρατάει τόν άνθρωπο άδιάκοπα δεμένο μέ τ' αντίκειμενο του πόθου του, τής δουλειάς του, τής επιδίωξης καί του σκοπού του. Τό μεράκι είναι πραγματικά ένα σκουλήκι, πού δαγκάνει τήν ψυχή μας καί δέν μάς αφήνει ν' αποξενωθούμε άπ' τό έργο μας. Καί τό έργο τό βάζει στό κέντρο τής ζωής, στό κέντρο των στοχασμών μας, καί έπιστρατεύει όλες τις δυνάμεις μας μ' ένα παροξυσμό, μέ μιάν όρμή καί τις ρίχνει όλες στήν άγαπημένη πανάκριβη άσχολία.

Γ. Βαλέτας

2. 'Ο Κόντογλου μιλάει για τό μεράκι

«Στόν κόσμο, γεννιοῦνται άνθρωποι πῶχουμε μεράκια, μ' άλλα λόγια ειδῶν ειδῶν μανίες, είτε σέ ὄργανο, είτε σέ κυνήγι, είτε σέ ψάρεμα, είτε σέ ἄρματα κι εἶναι πάλε, ἄνθρωποι πού δέν ἔχουνε μέσα τους τίποτα καί περνᾶνε τή ζωή τους ὅπως λάχει¹. Οἱ μερακλήδες καταγίνονται σέ κείνο πῶτuche νά'χουνε κλίση ἀπό φυσικό τους κι ὁμορφαίνουν τή ζωή τους, ξεχνώντας τά βάσανά τους μέ τό νά 'ναι ἀφοσιωμένοι στό μεράκι τους, πού δέν εἶναι γιά μιᾶ μέρα ἢ γιά ἕναν χρόνο, μᾶ γιά οὐλή² τή ζωή τους. Οἱ τέτοιοι μανιακοί εἶναι στολίδια τοῦ τόπου τους κι ὅλοι τοὺς ἀγαπᾶνε. Οἱ μερακλήδες πού βρίσκονται στά μέρη μας δέν πιστεύω νά βρίσκονται σέ καμιάν ἄλλη χώρα. Ἐδῶ, ὅπου κι ἂν πᾶς, θά πιτύχεις ἕνα - δυό, μᾶ οἱ πιό πολλοί κι οἱ πιό διαλεχτοί, ψηλά μυαλά, φυτρώνουνε στά θαλασσινά τά μέρη καί στά χωριά πού 'ναι ἀπάνου στά βουνά. Ἀπό τέτοιους ἄς εἶναι κι ἄσπουδαχοί προκόβουνε οἱ τέχνες καί στολίζεται ἡ ζωή τ' ἀνθρώπου. Δίχως νά τό πῶ, φαίνεται πῶς τοῦτο τό βιβλίο γράφτηκε μέ μεράκι, γιατί κι ἐγῶ ἔτυχε νά γεννηθῶ μέ πολλές μανίες, ὄχι μόνο γιά τή Ζουγραφική³ πού πιδόθηκα ἀγέννητος⁴, μᾶ καί γιά τή θάλασσα, γιά τις ἱστορίες, γιά τήν ψαλτική, γιά τά ταξίδια, μ' ἕνα λόγο γιά κάθε τι πού φραίνει⁵ τό νοῦ καί τήν καρδιά τ' ἀνθρώπου...»

(Από τό βιβλίο του Γ. Βαλέτα *Της Ρωμοσύνης*, Δοκίμια)

Σημειώσεις 1. τύχει 2. ὅλη 3. ζωγραφική 4. πιδόθηκα ἀγέννητος: ἐπιδόθηκα (στη ζωγραφική) χωρίς να τη διδαχτώ, δηλαδή, ἦταν μέσα-μου, ἐμφυτη 5. ευφραίνει, χαροποιεῖ, ευχαριστεῖ πολύ.

Ερωτήσεις

- (1) Πῶς διαχωρίζει τους ἀνθρώπους ο συγγραφέας στην ἀρχή του κειμένου;
- (2) Γιατί ο Κόντογλου λέει ὅτι οἱ μερακλήδες εἶναι στολίδια του τόπου τους;
- (3) Τί μανίες εἶχε ο ἴδιος ο συγγραφέας;

7. Κοτζάμ άντρακλας

"Ένα κύμα ψίθυρος σὰ φουρτούνα κρυφή μὲ πνιχτό ἤχο πέρασε ἀνάμεσα στὶς καρέκλες τῶν καπνοπαραγωγῶν... —Χάθηκε ἡ ἀγορά, πάει! —Τὸ πούλημα πήγαινε στὰ κακὰ του χάλια, ἡ τιμὴ θὰ 'πεφτε... καὶ χιλιάδες παούνια¹ μπαλιρισμένος² καπνὸς ἔμενε ἀπούλητος. Γιά;... (Θεὸς νὰ φυλάξει, γιὰ κάψιμο...).

Ὁ Ἀναστάσης ξέχασε τὴν γυναίκα του, τὸ μωρὸ του... τὸ νοσοκομεῖο... τοὺς γιατροὺς! Ὅλη ἡ ψυχὴ του ἔγινε δυὸ γυαλιστερά μάτια! Καὶ τὸ κουρασμένο του πρόσωπο βάφτηκε κατακόκκινο ὡς τ' αὐτιά, μέχρι τὶς ρίζες τῶν μαλλιῶν του.

Ἐκρυσσε τὰ ροζιασμένα δουλεμένα του χέρια, ἀνάμεσα στὰ σκέλια του, ντροπιασμένα, τὰ 'νιωθε νὰ τρέμουν σὰν φτεραγοῦδες πληγωμένου πουλιοῦ.

Ἡ φωνὴ τοῦ ὀξειονέρη μονότονη σὰν τοῦ παπᾶ, ὅταν διαβάζει τὰ ὀνόματα τῶν πεθαμένων στὰ συγχωροχάρτια... προχώραγε. — Ἀριθμὸς μπάλας 1856.

Λὲς καὶ μιὰ μεγάλη σιδερένια ντανάλια δάγκασε στὰ ψαχνά, γερά, ἓνα κομμάτι στὰ σωθικά τοῦ Ἀναστάση. Λούφαξε³, μαζώχτηκε, ἔπαψε καὶ ν' ἀνασαίνει!

"Ἦτανε ὁ πρῶτος ἀριθμὸς ἀπ' τὶς μπάλες του, ὅλες κι ὅλες εἶχε σαρανταπέντε... Ἡ μιὰ πίσω στὴν ἄλλη, καλοδιαλεγμένες, νοικοκυρεμένες, σὰν ἀγαπημένες θυγατέρες σὲ γιορτὴ!

Μὰ ποιὸς στὴν ἐποχὴν μας, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ παίρνουν θέση μέσα στὸ γυάλινο γραφεῖο, θέλει ἢ ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτὸ του νὰ σκεφτεῖ μ' ἀνθρωπιά.

Οἱ ἀριθμοὶ γλυστρούσανε σὰν χέλια γλυδερά, παγωμένα, καὶ στοιβάχτηκαν στὸ θολωμένο του μυαλό...

Μὰ τί τοῦ ἀγόρασαν;

Μονάχα δυὸ μπάλες!!!

Τ' αὐτιά του βούϊζαν. Μονάχα δυὸ μπάλες... Τὸν ἄλλον; χάθηκε!

Ἡ χρονιά χάθηκε! Τὰ τόσα πολλὰ ἔξοδο; χάθηκαν!

Ἡ δουλειά; ἡ δουλειὰ τῆς Χριστίνας, ἡ δικιά του; χάθηκαν!

Οἱ γιατροὶ τώρα; τὸ νοσοκομεῖο; ἡ καινούργια χρονιά;

...Τί τὸ ὄφελος; γιατί; ρώταγε τὸν ἑαυτὸ τοῦ. Μά, μὰ ἀπὸ ποῦ νὰ βασταχτεῖ; Ποῦ νὰ τρέξει, ποιὸς θὰ τοῦ δώσει βοήθεια;

"Ένα θολὸ κύμα, ὀλόμαυρο, θεόρατο, σάρωσε τὰ φλογισμένα ἐρωτηματικά του... Σάλευε τὸ μυαλό, κουνήθηκε!

"Ἐπρεπε νὰ σηκωθεῖ, φαίνεται θὰ τὰ 'σουρε τὰ πόδια ὡς τὶς ἀψηλές σκάλες γιὰ νὰ βρεῖ τὴν ἔξοδο... Ἐπρεπε νὰ φύγει δά! Θὰ πήγαινε νὰ ξαναρχίσει τὴν καινούργια σοδιά... Φάρμα εἶχε! Κι ἡ φάρμα θέλει δουλειά!...

—Τί κρίμας, κοτζάμ άντρακλας, δὲν βάσταξε καὶ σωριάστηκε κειδὰ στὶς σκάλες... βρὲ τὸν φουκαρᾶ! "Ε! θὰ συνέλθει, θὰ τὸ καταπιεῖ καὶ θὰ τὸ συνηθίσει... Ἐμεῖς οἱ καπνοπαραγωγοὶ τίς ἔερωμε ἀπὸ χρόνια τέτοιες συμφορές...

Συζητούσανε τὸ βράδυ, στὴ Λέσχη, κάμποσοι συγχωριανοὶ του, ἀπ' τὴν κακόμοιρη Ἑλλάδα!...

(Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων Πίκρες)

Σημειώσεις 1. μέτρο βάρους, (POUND) 2. δεματιασμένος 3. ζάρωσε, λουφάζω: σωματίζω καὶ μένω ἀκίνητος ἀπὸ φόβο ἢ ἀμηχανία)

Ερωτήσεις

- (1) Γιατί ο Ἀναστάσης ξέχασε τὴν γυναίκα-του καὶ τὸ μωρὸ-του;
- (2) Τί ἐννοεῖ ἡ συγγραφέας με τὴν παράγραφο «Μὰ ποιὸς στὴν ἐποχὴν μας... νὰ σκεφτεῖ μ' ἀνθρωπιά»;
- (3) Τί συμφορές ξέρουμε ἀπὸ χρόνια οἱ καπνοπαραγωγοὶ;

Πέρασαν μπρὸς ἀπὸ κάποιο εἰκόνισμα τοῦ δρόμου. Ὁ γέρος ἐβγαλε τὴν ψάθα του καὶ σταυροκοπήθηκε μέσα στὸ σκοτάδι. Ἦταν ἄρρωστος, σακατεμένος, ὅμως δὲ σταυροκοπήθηκε γιὰ τὸν ἑαυτό του. Εἶπε: «Θέ μου, κάμε νὰ μὴ βήχει τὸ κορίτσι ἢ Βγενιώ. Κάμε τοῦτο τὸ παιδί νὰ πάρει στὰ χέρια του τὸ κάρο μὲ τὸν Κύρκο. Καὶ γιὰ μένα ὅ,τι πεῖς.»

Ἐπειτα συλλογίστηκε τὸ σπίτι του, ἓνα ἄθλιο χάλασμα στοὺς Ἀέρηδες, καὶ μέσα τὰ παιδιὰ του ποὺ φώναζαν, ἢ γυναίκα του ἀπάνω σὲ μιὰ σκάφη, τὸ κορίτσι του ἄρρωστο κι ὁ γιατρός νὰ ῥχεται νὰ λείει «φάρμακα, ἀέρας, λουτρά», ὅλα τὰ πράματα ποὺ δὲ γίνονται. Τὰ συλλογίστηκε ὅλα. Συλλογίστηκε τὸ λάθος ποὺ ἔκαμε νὰ παντρευτεῖ μεγάλος. Καὶ τὸ δεύτερο λάθος νὰ κάμει ἔξη παιδιὰ. Ὅμως καὶ τὰ δύο, γιὰ νὰ τὰ ξεφορτωθεῖ, τὰ ῥιξε στὸ Θεό. Εἶπε: «Ὁ Θεὸς τὸ θέλει! Ὑπομονή!» Κ' ἔπιασε μὲ τὰ δύο χέρια τὴ μέση του, ποὺ τὸν πονοῦσε δυνατά.

Τὸ κάρο εἶχε προχωρήσει πολὺ μέσα στὴν πόλη, ὅταν ἄκουσε μιὰ φωνή:

— Ἄλτ!

Ἡ φωνὴ ἐρχόταν ἀπὸ μακριὰ καὶ δὲν κατάλαβε πῶς ἦταν γι' αὐτὸν Ὅμως τὸ «Ἄλτ!» ξανακούστηκε. Τὸ κάρο σταμάτησε. Τρεῖς στρατιῶτες τοῦ πυροβολικοῦ κι ἓνας δεκανέας, μὲ τὰ ὄπλα στὸν ὦμο, πλησίασαν

— Ἐλα, κατέβα κάτω! εἶπεν ὁ δεκανέας

— Σ' ἐμένα τὸ λές;

— Αἴντε, γειά σου, κατέβα νὰ μὴ χάνουμε καιρό!

— Καὶ γιατί;

— Κουβέντα θέλεις, πατριώτη! Τὸ κάρο θὰ τὸ πᾶμε στὸ στρατῶνα! Ἐπιστρατεία ἔχομε! Τώρα τὸ μαθαίνεις.

— Ἐπιστρατεία.

— Ναί, γειά σου! Ἀναγκαστικὴ εἰσφορά! Πιάσε ἀπὸ κεῖ νὰ ξεφορτώσουμε! Τί ἔχεις μέσα;

— Κοτζᾶμ βόδι!

— Νὰ τὸ ρίξεις κάτω!

— Ἐτσι, μέσ' στὸ δρόμο; Γιὰ στάσου, βρέ παιδί! Πῶς γένεται; Θὰ τὸ πᾶω στὴν ἀγορά! Ἐχω δουλειά, ἔχω μεροκάματο.

— Τὸ μεροκάματο κοιτᾶς, καιμένε, ἢ ποὺ φεύγει ἀπόψε τὸ Σύνταγμα; Χωρατεύεις;

— Γιὰ ἐξήγα μου, χριστιανέ μου!... Γιὰ πές μου!... Πῶς παίρνεις ἐστὶ τ' ἄλογο τ' ἄλλουνοῦ, ἀπ' τὸ δρόμο;... Ἐτσι τὸ λέει ὁ νόμος;

— Τώρα θὰ σοῦ ἐξηγήσω καὶ τὸ νόμο: Ἐμπρός, βοηθάτε ἀπὸ δῶ! Σύντομα!

Οἱ τρεῖς στρατιῶτες ἀνέβηκαν στὶς ρόδες. Πιάνοντας κι οἱ τρεῖς, ἔσυραν τὸ βόδι πρὸς τὰ ἔξω. Τὸ μαῦρο σφαχτὸ ἔπεσε μὲ βρόντο βαρὺ κάτω στὸ πεζοδρόμιο.

— Ἐλα, μάρε! εἶπεν ὁ δεκανέας. Κόπιασε κοντὰ, πατριώτη.

— Ποῦ κοντὰ;

— Στὸ στρατῶνα, νὰ πάρεις τὸν ἀριθμὸ σου. Κι ὕστερ' ἀπ' τὸν πόλεμο, ἂν γίνῃ πόλεμος, ὕστερ' ἀπ' τὴν ἐπιστρατεία, τέλος πάντων, νὰ ῥθεις νὰ πάρεις τ' ἄλογό σου καὶ τὸ κάρο ἢ νὰ πληρωθεῖς ἀπ' τὸ δημόσιο, ἂν σκοτωθεῖ τὸ ζῶ.

Ὁ γέρος γύρισε καὶ κοίταξε τὸ βόδι, ποὺ ἦταν πεσμένο στὸ δρόμο. Εἶπε στὸ παιδί του: «Κάτσε κεῖ ὡς ποὺ νὰ ῥθω» Τὸ παιδί ἔπεσε ἀπάνω στὸ βόδι καὶ ξεκουραζόταν. Ὁ γέρος ἀκολουθοῦσε τὸ κάρο. Δὲν ἔλεγε τίποτα. Ἐνας στρατιώτης, ἐκεῖ ποὺ πήγαιναν χωρὶς καμιὰ κουβέντα, γύρισε καὶ τοῦ πε:

— Ἄμ' ὅ,τι ἔχομε καὶ δὲν ἔχομε, πατριώτη, θὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴν πατρίδα!

Ὁ γέρος μετὰ κάμποση ὥρα τοῦ ἀπάντησε:

— Ποιὸς λέει ὄχι; Γιὰ τὴν πατρίδα εἰν' ὅλα! Μὰ ὁ Θεὸς δίνει σὲ κάποιους, βλέπεις, ἔξη παιδιὰ. Κι ἐτοῦτ' ἢ δόλια καρδιὰ ποὺ ἔχομε, σάμπως μπορεῖς νὰ τὴν κάνεις ὅποτε θέλεις πέτρα στὸ νταμάρι²; Γιὰ νὰ μὴν ἀκούει; Πάντα καρδιὰ εἶναι.

(Ἀπὸ τὴ συλλογὴ Διηγήματα)